

„Felnyíló évek között
Tölts ki a pillanat –
Ha a Boszorkány eltűnik
A Búbáj itt marad –

Soltész Márton 13

BOSZORKÁNYSZÖG

Ezer évek parazsából
Amit eltakart a Kéz
Most minden lángot felvarázsol –
És felérez a Tűz.”
(Emily Dickinson: 1383)

G. István László
okkultizmusáról

1. „csak már sehol sincs a mű” (Owen Sheers)

Mielőtt a *Pentagram* szövegtestéhez nyúlnék, szükségesnek látszik egy sajátos körülmény tisztázása. Nem másról van itt szó, mint arról az egyszerű tényről, hogy nem csupán a szaktudományban, de a művészet belső, alkotói diszkurzusában is napjainkig markánsan képviselteti magát a szövegekkel való művészi foglalkozás különböző formái közti hierarchia elve. Így nézve az első osztályú költészet – a teljesen „önálló”, azaz úttörő líranyelvet bevezető, teremtő, létrehozó poézis (mintha ugyan létezne ilyen) – és a diszkurzív, azaz a költészet belső párbeszédét explicitté tevő, a jelölők sajátjátá tételét (Ricoeurrel szólva: „elsajátítását”) át-, tovább- vagy újraírását célul tűző poétika mögött (noha látenszen minden szóművészet ilyen) a műfordítás csupán a szolgálóleány szerepét töltheti be. A *casus belli* természetesen az *eredetiség mértékének* pozitívista fölvetése, azaz voltaképpen az utánzás, a mimézis folyvást elértett ügye, egészen pontosan az olyan „kultúrpolitikai csinálmányok” (Gadamer) problémája, mint a tárgyias és tárgynélküli festészet distinkciója, vagy az avantgárd paradoxon.

Különös élességgel jelentkezett ugyanez az obskúrus kérdés a hetvenes évektől megújuló magyar próza két irányzatának, a Hajnóczy, Csalog, Csörsz, Tar és mások nevével fémjelezhető dokumentumirodalom, valamint a vendégszövegeket, intexteket működtető posztmodern szövegirodalom mára klasszikussá olvasott Esterházy- és Nádas-féle vonulatának kritikájában. Ha – miként Csalog a *Parasztregényben* – a szerző elárulja, hogy adatközlővel dolgozik, máris fölvetődik a kérdés: dokumentum vagy irodalom? Ha *A szív segédigéinek* (majd később a *Harmonia caelestisnek*) a szerzője jelzi a „fölhasznált irodalmat”, akkor máris kérdéses a szöveg (ön)azonossága,

a művész alkotói kompetenciája, összességében: a mű eredeti szépirodalom volta. Ha hallgat a szerző, ha egyéniségének mitikus kódéba burkolja vegy-konyháját, a kritikus jobbára hallgat. Ha tehát a „szertartások” nyíltan folynak, az boszorkányság, ha a háttérben: szent műhelyitok.

14

2. „Teremtett Isten, és teremt az ember” (Sylvia Plath)

A helyzet kísértetiesen hasonló a költészet és a műfordítás kettősénél. Így lehet, hogy bár 1860-tól éppen a – többek között Arany János munkássága nyomán megszülető – műfordítás-irodalom töltötte föl ismét éltető impulzusokkal nemzeti literatúránkat, műfordításkötettel ma sem lehet befutni, debütálni, költővé válni. Pedig az igazi szépirodalom – akárki akármit mond – mégiscsak az áthallások, a kölcsönzések, a tudatos és nem tudatos újrafelfedezések dinamikus, autopoetikus rendszere. Ráadásul az olvasói öröm egyik legprimérből forrása éppen a szöveg asszociációs potenciálja; azaz első fokon a nyomozásban, a leleplezésben, másodfokon a szerző tematika–forma egyeztetésének fölülvizsgálatában, harmadfokon az egyéni emlékezet virtuális „könyvtárának” szövegnyomaihoz való kapcsolás lehetőségeiben – a továbbírásban, az olvasói alkotás spektrumában – rejlik.

GIL nyolcadik (magyar nyelvű) könyve közvetlenül folytatja a – recepció által méltatlanul elhanyagolt – Berzsenyi-kötettel útjára indított művészi programot: a saját líra alakulástörténetének föltárását; a vonzó költői nyelvek iránti érdeklődés, a saját dikció mögött meghúzódó szemléleti-poétikai formák, valamint a költői szubjektumot izgató létkérdések megmutatását jelentő önfeltárást. A 2009-es versválogatásból – mint azt egy helyütt magam is kifejtettem – nem csupán, azaz nem elsősorban Berzsenyiről és/vagy G. István Lászlóról tudtunk meg valami újat, hanem kettejük bonyolult poétikai viszonyáról, a G. István László-i lírában tetten érhető, s az e poétika által jelenvalóvá tett létnyelv(ek)ről; a GIL-féle létszubjektum helyett (vagyis, kevésbé elvágólagosan: *mellett*) a GIL-féle szövegszubjektumról. Az *Öt ajtón át* (1994), a *Kereszthuzat* (1996), a *Merülő szonettek* (1998), a *Napfoltok* (2001), majd a 2006-os *Amíg alszom, vigyázz magadra*, illetve a 2008-as *Homokfűga* után tehát a *Berzsenyi Dániel válogatott versei* megmutatott valamit abból a módszertanból és hagyományanyagból, ami G. István László fegyelmezett, szikár és súlyos költészetét szervezi. A *Pentagram* – akkor is, ha először Pythagorasra, Paracelsusra, Jézusra (és öt sebhelyére), Baphomatra vagy akár a hajnal- és a betlehem-i csillagra gondolunk – elsősorban öt költői nyelvet jelent, amelyeket GIL elsajátított, amelyek *nélkül*, s amelyeken *kívül* az ő dikciója többé el sem képzelhető. Miként a borítón elhelyezett Més-záros-kép (sic!) sugallja: alapvetően a verset író költői kéz – metaforikusan: a költői szubjektum – öt mozgató(rugó)járól, esetünkben Dickinsonról,

Yeatsről, Plathról, Sheersről és Millerről van szó. „[H]angjaikból felépült az ötvív boltozat” – írja GIL.

3. „Egy lóhere, egy darázs, / És kábulás.” (Emily Dickinson)

15

Nem kívánok – irodalomtörténeti szakkönyvekről írt részletes és rossz-indulatú bírálataimhoz hasonló – mélyreható elemzésekbe bocsátkozni, nem utolsósorban azért, mert nem vagyok *kompetens*. És a mondatvégi kompetens szó itt sokkal fontosabb, mint azt első látásra vélnénk. Egyedül G. István László idegennyelvi és versnyelvi kompetenciáinak együttállása, irodalomtörténeti (azaz: hagyománybéli) jártassága szavatolja ugyanis ennek a kötetnek a színvonalát és egységét, azt, hogy így, e krisztikus költőarc képével a hátsó borítón, a *Parnasszus* folyóirat könyvsorozatában ennek a világoskék kötetnek önértéke, önértelme van, hogy izgalmas olvasatai lehetnek jelenlegi formájában.

Emellett: ezekre a szövegekre egész egyszerűen szükség volt. Emily Dickinson mély értelmű, „korszerű” irodalomelméleteket megszegyenítő esztétikai alapvetésének, 1755 című költeményének fordítását például levélben kértem el a fordítótól néhány éve, mert egy regényelemzéshez volt rá szükségem. Külön a Sylvia Plath-blokkért vettem meg továbbá a *Parnasszus* 2009-es nyári számát, hogy összevethessem a költőnő tragikus, lázári dikcióját Nemes Nagy Ágnes létnyelvével. És emlékszem, hogy a Károli Egyetemen egy teltházzal futó világirodalmi kurzusára elektronikus levélben kaptuk meg a tanár úrtól Owen Sheers és Kei Miller verseit, mert akkor azok még beszerezhetetlenek voltak. (Valahol még őrzöm – szalagon – a fordító egykét órai fölolvását is. Mert G. István László nem csak nagyszerű költő és fordító, de szenvedélyes tanár, kötelező olvasmányaink – a szó szoros értelmében vett – *tolmácsolója* volt.)

4. „és fejest ugrottam volna a hangodért” (Kei Miller)

Végül még egy apróság, mielőtt átnyújtanám a könyvet. Ha megnézzük az angol nyelven megjelent GIL-versek fordítóit, ott találjuk közöttük a *Pentagram* negyedik poétáját, Owen Sheerst. Valóban oda-vissza fordítják egymást ezek a költők? Egymás megértésére, illetve – egymás lét-kulcs szerepű műalkotásait olvasva és újra létrehozva – önmaguk megértésére tesznek kísérletet? Igen. Ezek szerint ugyanazt teszik, mint Vörösmarty és Arany Shakespeare-rel, Baksay Homérosszal, Paulay és Farkas Racinnal és Szász Tennysonnal? Úgy tűnik, igen. És ugyanezt tette Shakespeare-rel Babits, Tennysonnal Kosztolányi? Ha erre is azt mondjuk, hogy igen: fölmerül a

kérdés, létezik-e igazán nagy költészet műfordítás nélkül? Vagy másként: megismerés, értelmezés és elsajátítás nélkül lehetséges-e közelebb kerülni saját létünkhöz? Aligha. Ám G. István László kötete nem csak arra szólít föl, sőt talán a legkevésbé arra, hogy idegen nyelvű költészet nélkül nincs 16 magyar líra, sokkal inkább arra, hogy idegenség nélkül nincs egyéniség. Ha van valami okkultizmus ebben a gondolatban, az csupán annyi: az ismeretlent, az idegent meg kell ismerni, a benne rejlő feszültséget föl kell fogni, mert – Thoreau-t, s így az őt olvasó Keating professzort parafrazeálva – csak így tudjuk kiszívni maradéktalanul az élet velejét. A lényegét. Sőt az igazságát, ha elfogadjuk, hogy a művészet az igazság megtörténe. KAF olvassa József Attilát, Esterházy Mikszáthot, Grecsó Móriczot; GIL pedig Sheerst, és fordítva. Az egymást olvasó egyéniségek hasonlóságának és különbségének írott formája – ez az irodalom (dialektikája).

